AFGANİSTAN'DAN YABANCI BİRLİKLERİN ÇEKİLMESİ SONRASI TALİBAN □□□ İLERLEYİŞİ

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

29 Şubat 2020 tarihinde ABD ile Taliban arasında imzalanan Doha Anlaşmasında, Taliban ABD ve müttefiklerine saldırmayacağına dair güvence vermiş ve tüm yabancı kuvvetlerin Afganistandan çekilmesi kararlaştırılmıştır. Bu anlaşmanın sonucu, ABD ordusu birliklerinin ve NATOnun Kararlı Destek Misyonunda faaliyet gösteren ülkelerin askerlerinin, personellerinin yüzde doksanından fazlası Afganistandan çekilmiştir.[1] Birlikte geldik, birlikte çıkacağız ilkesi uyarınca, tüm askerlerin ve personelin Afganistandan çekilmesinin Ağustos ayına kadar tamamlanması beklenmektedir.

11 Eylül 2001de El Kaidenin ABDde gerçekleştirdiği terör saldırıları sadece ABD için değil tüm dünya için önemli bir olay teşkil etmiştir. ABD, 11 Eylülden sonra terörizme karşı savaş ilan etmiş, Talibanın El-Kaide ile işbirliği gerekçesiyle ve Usame Bin Ladini cezalandırmak amacıyla Afganistanda Sonsuz Özgürlük Operasyonunu başlatmıştı. Afganistandaki Kuzey İttifakı 1998den bu yana Talibana karşı yürüttükleri mücadelelerinde, 2001 sonrası ABDden destek bulmuş, ABD ile Ladine karşı da işbirliği içinde olmuştu. Askeri harekat sonrasında kısa sürede başarı kazanıldığı ilan edilmiş, Bin Ladin bulunamamış ama Afganistanda istikrarın tesisi hedefine yönelik gelişmelere yol açılmıştı.

Terörle mücadele hedefindeki ABD liderliğindeki müdahale, daha sonra Afganistanda devlet inşası ve demokratikleşmeye dair bir gündem üzerinde şekillenmiştir. 2002 yılında Bonn Konferansı toplanmış, burada Taliban sonrası dönem için devlet inşası üzerine de görüşülmüştür. Bonn Antlaşması ve BM Güvenlik Konseyi 1386 sayılı kararı uyarınca Uluslararası Güvenlik Destek Gücünün (ISAF) kurulması ile Kabile güvenlik yardımı için bölgede istikrar sağlanana kadar uluslararası koalisyon güçlerinin Afganistanda faaliyetlerinin başlaması kararlaştırılmıştır. Bu süreçte Talibanın hiçbir zaman kökü kazınamamış, güvensizlik sorununun kaynağı olarak ise Afganistanda güçlü, merkezi bir devletin yokluğu gösterilmiştir. Bu amaçla anayasa oluşturulması, seçimlerinin yapılması, yeniden bütünleşme programlarının uygulanması dahil olmak üzere, demokratik barış teorisine dayalı bir barış inşası programı öne sürülmüştür.[2] Ancak çeşitli yazarlar bu süreçte liberal ilkelere yönelik taahhütler ile sahadaki fiili uygulamalar arasında bir ayrışma oluştuğunu ifade etmektedirler.[3] Yazarlar, 2008den itibaren ademi merkeziyetçi anlayış üzerinden yerel aktörlerin dahil edilmesinin çözüm yolu olarak gösterildiğine,

ancak eski mücahit komutanlar ile pazarlıklar ile savaş zamanı dinamiklerinin yeniden üretildiğine, yapılan bağışların geniş himaye ağlarının oluşmasını kolaylaştırdığına, batılı devletlerin Afgan tarihini ve kültürünü stratejik çıkarları için seçici olarak araçsallaştırdığına işaret etmektedirler.[4]

Afganistanın Tora Bora dağlarında olduğu düşünülen Usame Bin Ladin, 2011 yılında Pakistanda yakalanmıştır. 2014 yılına gelindiğinde ISAF sona erdirilmiş, yerine daha sınırlı sayıda devletin katıldığı NATO liderliğinde Kararlı Destek Misyonu, Afganistanın kendi ordusunun güçlendirilmesi ve Afgan güvenlik güçleri ve kurumlarına eğitim, tavsiye ve yardım sağlama stratejisi hedefiyle kurulmuştur. Günümüze değin Afganistanda bulunan batı kuvvetlerinin varlığını bu misyon oluşturmaktadır.

Afganistanda istikrar, yıllar içerisinde sağlanamamış, ayrıca ABD-Taliban anlaşması ile Talibanın bir aktör olarak kabul edilmesi sonucu Taliban meşru bir konuma getirilmiştir. ABD-Taliban anlaşmasının bir maddesi de Afganistan içi diyalogu öngörmektedir ve bununla Afgan hükümeti ile Taliban arasında müzakerelerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Eylül 2020de Afganistan içi diyalog görüşmeleri başladıysa da Taliban hükümet güçlerine karşı saldırılarını şiddetlendirmiştir. Afganistandaki tüm yabancı kuvvetler çekilinceye kadar görüşmelerde çözüm yoluna gitmeyeceğini açıklayan Taliban, bu süreçte ilerleyerek kilit kazanımlar elde etmiştir. 24 Nisan 2021de İstanbulda gerçekleştirilmesi planlanmış olan Afganistan barış görüşmelerine de katılmamıştır. ABD birliklerinin çekilmeye başladığı 1 Mayıs'tan Temmuz ayına kadar Taliban, kontrolü altındaki bölgeleri ikiye katlamıştır.[5] Mevcut durumda, Talibanın ülkenin yüzde 85ine hakim olduğu ifade edilmektedir. Taliban, Afgan askerlerinin büyük miktarda silah ve mühimmatını ele geçirmiştir.[6] Afganistanın İran, Pakistan, Türkmenistan sınırları şu an Taliban tarafından fiilen kontrol altına alınmıştır.

Avrasyanın güneyindeki kuşakta yer alan bir ülke olan Afganistanda olacak her olay Avrasya ülkelerini son derece yakından alakadar etmektedir. Afganistandan İrana oradan Türkiye üzerinden Avrupaya doğru bir mülteci akını başlamış durumdadır. Talibanın ülkenin yönetimini tamamen ele geçirmesi durumunda, olası iç savaş senaryoları da dile getirilmektedir ve bunun sonucu olarak mülteci sayılarının katlanacağı ifade edilmektedir.

Hegemonya güç ve zorlama aracılığıyla kurulduğu gibi toplumsal rıza yolu ile de inşa edilmektedir. Afganistandaki barış inşa sürecinin kasıtlı ya da kasıtsız başarısızlığı, ABDnin, henüz istikrara kavuşamamış iken Afganistanı alelacele terki bölgede kaotik bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişme, bölgeye yeniden müdahale için bir zemin oluşturmaktadır. Nitekim bölgenin güvenliği için, ABD ve NATOnun askeri altyapısının Orta Asya ülkelerine yerleştirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Ancak bölgedeki diğer iki güç Rusya ve Çinin buna karşı bir duruş sergilediği görülmektedir. Rusya tarafından Amerikan askeri varlığının Afganistan'a komşu ülkelere yeniden yerleştirilmesinin kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır,[7] bu süreçte Talibanın Çin ile ilişkiler geliştirmekte olduğu yazılmaktadır[8] ve bölgedeki gelişmeler Şanghay İşbirliği Örgütünün de odak noktası olmuştur.

Çin ile var olan dar bir sınırı dışında, beş ülke ile komşu olan Afganistanda Taliban tarafından kontrol altına alınmayan Özbekistan ve Tacikistan sınırları kalmıştır. Bu sınırları

da ele geçirmesi durumunda, Taliban Afganistana dış bağlantılar bakımından tamamen hakim olmuş olacaktır. Türkiye Kabil Hamid Karzai Havalimanında mevcut olan kuvvetlerinin burada kalmasını önermiş, böylece yabancı misyonlara, diplomatik temsilciliklere erişimin ve güvenliğinin sağlanabileceği ifade edilmiştir. Macaristan ve Pakistanın da Kabil Havalimanının güvenliğini sağlamada katkıda bulunabileceği dile getirilmiştir.[9]

Türkiyenin Afganistandaki varlığı önce ISAF daha sonra Kararlı Destek Misyonu bünyesinde olmuş, bu süreçte Türkiye, Afganistanda muharip bir görev almamış, meşru müdafaa durumu dışında silahlı bir çatışmaya girmemiştir. Türk-Afgan ilişkilerinin geçmişe dayalı sağlamlığının yanında, 20. yüzyılın başında Türkiyeden birçok doktor ve subayın Afganistan'da kurumlarının modernleşmesi sürecinde görev almış olması, daha sonra Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Afganistana kalkınma destekleri, Türk firmaların Afganistanda özellikle inşaat sektöründe aktif yer alması Afgan halkının Türkiyeye karşı hissettiği yakınlık duygusuna katkıda bulunan gelişmeler olmuştur.

Türkiyenin Kabil Havalimanının güvenliğini sağlama önerisi ile ilgili, çeşitli uzmanlar tarafından Türkiyenin Afganistana karşı ahlaki bir yükümlülük üstlendiği yorumları yapılmıştır. Afgan halkı tarafından Türkiyeye duyulan sempati ve Türkiyenin diğer bölgesel aktörler ile ilişkileri bağlamında Afganistanda işbirliği kurabilmesini sağlayacak benzersiz bir pozisyonu olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye, birliklerini çekmekte olan ABD ve Afgan hükümeti ile Hamid Karzai Havalimanının statüsü konusunda görüşmelere devam etmektedir. Ancak fiilen ülkenin büyük bir kısmının kontrolünü elinde bulunduran Taliban Türkiyenin Kabildeki Havalimanı'nın işletilmesi ve güvenliğinin sağlanması amacıyla ülkede kalma önerisine karşı çıkmakta ve Türk askerinin müttefik birlikler ile çekilmesini istemektedir. Bu ikilem içerisinde, üstelik bazı ülkelerin Afganistanda diplomatik misyonlarını kapatmaya başladığı bir durumda, Türkiyenin dikkatli adımlar atması, eğer Türkiyenin buradaki askeri mevcudiyeti korunacak ise bunun öncelikle Afgan halkı, yönetimi ve uluslararası camia tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

[1] Kasım İleri, ABD'nin Afganistan'dan çekilme sürecinin yüzde 90'ından fazlası tamamlandı, *Anadolu Ajansı*, 6 Temmuz 2021, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-afganistandan-cekilme-surecinin-yuzde-90indan-fazlasi-tamamlandi/2296104

[2] Florian Krampe,(2013), The liberal trap: Peacemaking and peacebuilding in Afghanistan after 9/11. In: Eriksson, M. and Kostić, R. (Eds.), Mediation and liberal peacebuilding: Peace from the ashes of war, Routledge, Sweden, p.57.

[3] Jonathan Goodhand, Mark Sedra (2013), Rethinking liberal peacebuilding, statebuilding and transition in Afghanistan: an introduction, *Central Asian Survey*, 32:3, p. 240.

[4] Age.

[5] Bill Roggio, Taliban doubles number of controlled Afghan districts since May 1, *Long War Journal*, June 29, 2021, https://www.longwarjournal.org/archives/2021/06/taliban-doubles-number-of-controlled-afghan-districts-since-may-1.php

[6] Age.

[7] Vladimir Isachenkov, Russia against US troops in Central Asia near Afghanistan, *AP News*, July 13, 2021, https://apnews.com/article/joe-biden-government-and-politics-russia-europe-afghanistan-b1cc3ba07b4ebcdaa44a7af69ea3f90c

[8] Jamie Seidel, Why Chinas relationship with the Taliban poses an enormous risk, *News.com.au*, July 13, 2021, https://www.news.com.au/world/asia/why-chinas-relationship-with-the-taliban-poses-an-enormous-risk/news-story/f1ff3ff42b65939c3dbe5d0f5d3f7ff5

[9] Kabil Havalimanı'nın güvenliğinin sağlanması ☀ *SonDakika*, 14 Haziran 2021, https://www.sondakika.com/haber/haber-erdogan-kabil-havalimani-nin-guvenliginin-14200546/

Yazar Hakkında :

Gülperi Güngör, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□□ yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 □□□□□□□□□ katılmıştır. Güngör, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adayıdır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan Güngör, AVİM'de Gayrimukim Uzman olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "AFGANİSTAN'DAN YABANCI BİRLİKLERİN ÇEKİLMESİ SONRASI TALİBAN □□ İLERLEYİŞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2021 / 44. Temmuz 16. Erişim Kasım 23, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/AFGANISTAN-DAN-YABANCI-BIRLIKLERIN-CEKILMESI-SONRASI-TALIBAN-IN-ILERLEYISI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr

https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır